

İspanya'da Elektrik Cihazları Endüstrisinin Gelişme Bızı ve faleleliniini Hesabına Bundan Çıkarılacak Sonuçlar

Sinesi GÜÇERİ Elk. Y. Müh.

TÜRKİYE İLE İSPANYA ARASINDA BİR KIYASLAMA

Türkiye ve İspanya birçok bakımlardan birbirleriyle mukayese edilebilecek iki ülkedir. Nüfus sıklığı ve toprak genişliği, coğrafi durum ve iklim şartları her iki memlekette de hemen hemen denk gibidir. Yalnız İspanya iktisaden geri kalmış beş O. E. C. D. memleketinin başında Türkiye ise sonunda yer almış bulunuyorlar.

Birleşmiş Milletlerin istatistiklerine göre 1959 senesinde adam başına tüketilmiş olan net elektrik enerjisi, İspanyada 560 KWh Türkiye'de 81 KWh olmuştur. Bu hesaba göre İspanya, enerji üretiminin delalet ettiği ekonomik ve sosyal gelişme seviyesi bakımından Türkiye'den 7 kere daha ileri bir durumdadır.

Ancak İspanya da Türkiye gibi kalkınma çabası içinde bulunan bir ülkedir. Yaşama standardını çağdaş medeniyetin refah seviyesine ulaştırmak için gayret sarf etmektedir. Bu gayretlerin elektrik alanına vaki inikalarını şu rakamlar açıkça belirtiyor:

O. E. C. D., istatistiklerine göre İspanya, 1959 • 1964 süresi içinde, Kurulu Gücüne cem'an 4029 MW lık yeni tesisler ilâve etmekte ve yüksek gerilim şebekesini 7545 Km daha tevsi etmektedir.

Aynı istatistikde bu rakamlar Türkiye için 328 MW ve 219 Km olarak görülüyor. (Beş yıllık plânın tanziminden sonra bu rakamlar, mevzuubahs süre için, biraz büyütülebilir.)

İspanya elektrifikasyon alanında bu baş dönürücü hızı hangi kaynaktan almaktadır ? Bu soruya cevap vermeğe çalışmadan evvel böyle bir hızın, cihazlarımıza ile ilgili yatırımlar yönünden nasıl bir büyüklük mertebesini ifade ettiğini, memleketimizin gerçekleri açısından tâyin etmeğe çalışalım.

Filhakika yapılan hesaplara göre, adam başına bir yılda tüketilen enerji bakımından, İspanyanın 1959 daki durumuna Türkiyenin 1980 de vasil olabilmesi için, inşası zarurî olan yeni üretim, nakil ve dağıtım tesislerine, o tarihe kadar ve bugünkü rayiçlere göre, takriben 40 milyar liralık bir yatırım yapılması gerekmektedir *. Bu yatırımın yarısı dışardan satın alınacak elektrik makina ve cihazlarının lüzum göstereceği döviz karşılığı olacaktır.

Türkiyenin Elektriklendirilmesi Problemi Hakkında Genel bir Etüd ve Elektro - teknik Ekipman Endüstrisinin Kurulmasını Gerektiren sebepler. Eti-bank yayınlardan, Ş. G

Türkiyenin bu dövizini, halihazır malî ve ticarî şartlar dahilinde temin edebileceği son derece şüphelidir ve hattâ imkânsızdır denebilir. Zira şu hususu da hemen ifade etmek lâzımdır ki bahis konusu bu yatırımlar yalnız üretim, nakil ve dağıtım bakımından gerekli olan tesisler için hesaplanmıştır. Halbuki üretilecek enerjinin tüketimi için de endüstri alanında bundan daha büyük yatırımlara ve daha çok ekipmana ihtiyaç hasıl olacaktır. Aynı problemin İspanya için de hiç şüphesiz varit olmuş olması aşikârdır.

Ancak İspanya, elektrifikasyon alanında bugünkü hızını kazanabilmek için, engelleri kökünden bertaraf edebilecek tedbirlerini almış ve memleketin ihtiyacı olan elektrik makina ve cihazlarını imâl edebilecek bir endüstriyi bütün teferruat ile birlikte kurmuştur.

İSPANYA DA ELEKTRO-TEKNİK ENDÜSTRİ

1930 Senesine gelinceye kadar İspanyanın elektro - teknik cihaz endüstrisi alanındaki faaliyeti çok mahdut sayıda bir kaç tip küçük ve basit elektrik motorunun imaline inhisar ediyordu. Memleketin muhtaç olduğu büyük ve kompleks elektrik makinaları daima dışardan ithal olunuyordu. Bu ithalatın sebep olduğu döviz harcamalarının büyüklüğü memlekette bir elektro - teknik cihaz endüstrisinin kurulmasının başlıca sebebinin teşkil etmiştir.

İspanyanın bugünkü cihaz endüstrisini, (Constructora Nacional de Maquinaria Electrica, S. A.) veya kısaca CENEMEZA adında millî bir müessese meydana getirmiştir.

Bu müessese anonim şirket statüsünde olup faaliyet sahasına her çeşit ve ebatta elektrik makinalarını, malzemelerini imal, tamir ve inşa etmek gibi konular dahildir.

18 Haziran 1930 tarihinde kurulmuş olan şirket ilk adımında biri Cordoba diğeri Reinoso şehirlerinde olmak üzere iki fabrika inşa etmiştir. Cordoba daki fabrikada küçük elektrik motorlarla dağıtım transformatörlerinin imalile işe başlanmış, Reinoso daki fabrikada ise daha büyük motorların, cer motorlarının ve 5000 KVA ya kadar olan Transformatör ünitelerinin imali cihetine gidilmiştir. Fakat her iki fabrika zamanla geliştirilerek daha kompleks bir Elektro - Teknik Endüstrinin temel hareket noktalarını teşkil etmişlerdir.

CENEMESA Müessesesinin kuruluşundan bu yana yıllık imalat hacminde kaydedilen hızlı inkişafı aşığıdaki cetvel açıklamaktadır. Bu cetvelde

muhtelif senelerde imal edilen makina ve teçhizatın toplam değerleri gösterilmiştir;

1930 da	1 004 000 Petas.
1940 >	8 650 000 >
1945 »	22. 244 000 >
1950 »	62^093 ÖÖÖ >
1955 >	117 208 000 »
1960 >	391 498 000 »
1961 ».,	561444000 » , .

• İmalat hacminde bu derece sür "atle "vuku bulmuş olan inkişaf lar Şirket-sermayesinin de aşağıdaki -tabloya, göre -arttırılmasını gerektirmiştir;

Sene	Sermaye artışı Milyon Petas.	'Sermaye Milyon Petas.
1930	1.004	1.004
1940	8.650	8.650
1945	22.244	22.244
1950	62.093	62.093
1955	117.208	117.208
1960	391.498	391.498
1961	561.444	561.444

- 1930.--
" 1946 '
1948 1951
1955 -1956
1957 1958
- 1959

İMALAT PROGRAMLARININ GELİŞME SEYRİ'

- İspanyanın Elektrik cihaz sanayiinin imalât programı, aşağıdaki gelişme seyrini - takip etmiştir.

1952 senesinde, artan ihtiyaç muvacehesinde Cordoba'daki jEabrikanın yanına ikinci bir transformatör fabrikası inşa edilmiştir. Bu fabrikanın projesi, yıllık imal kapasitesi bir milyon KVA ya çıkarılabilecek şekilde hazırlanmıştır. Fabrikanın Test Platf orm'u ise 125000 KVA lık 250000 V luk ünitelere göre inşa edilmiştir.

1957 senesinde yine Cordoba'da inşa edilmiş olan bir Dijonktör fabrikasile Motor ve Transformatör fabrikalarının teşkil ettiği endüstri, tamamlayıcı bir kısma daha sahip olmuştur. Bu fabrikada her çeşit alçak ve yüksek gerilimli dijonktörler; seksiyonerler, kontrol' ve tevfz panoları, paraf udr ve ölçü transformatörlerine diğer lüzumlu malzeme ve teçhizat imal olunmaktadır.

İnkişafın son safhasını 1959, senesinden itibaren başlanmış olan Alternatör, Turbo - Alternatör imalatı teşkil etmektedir. Böylece İspanya bugün artık her türlü üretim, nakil ve dağıtım tesislerini memleket dahilinde imal ettiği kendi teçhizatı ile inşa edebilmekte, ve bu sayede elektrifikasyon programlarını büyük bir sür'atle gerçekleştirebil-

mektedir. Halen İspanyanın elektrik sanayiine ait fabrika ve tesisleri toplam olarak 59500 metrekarelik bir sahayı kaplamakta ve fabrikalarda 2515 işçi ve memur çalışmaktadır. -

YABANCI SERMAYE VE TEKNİK YARDIMI

Bu çapta bir endüstrinin kurulup gelişebilmesi için geniş ölçüde teknik bilgi ve tecrübeye ihtiyaç olacağı tabiidir. İspanya bu alandaki eksikliğini tamamlamak için sanayii gelişmiş memleketlerin lisans ve teknik yardımlarından faydalanmıştır. Bunun için Elektro - Teknik imalât alanında tanınmış olan bazı yabancı firmalar CENEMESA.ya hem ortak olarak katılmışlar ve hem de' imalat lisanslarından bu müesseseyi faydalandırmışlardır.

TÜRKİYENİN DURUMU

Yazının başında da belirtilmiş olduğu üzere Türkiye'nin elektrifikasyon dâvası büyük yatırım"-lan gerektiren bir konudur. Kalkınma plânında da bu'hakikat kabul edilmiş ve ilk beş yıllık süre içinde JElektrik Enerjisi sektörüne 495500000 TL. bir yatırım payı ayrılmıştır. Bunun 1 905 700 000 TL. ı dövizle 'satın alınacak malzemelerin karşılığı'-dır. Plânın müteakip beş yıllık dilimlerinde enerji sektörüne ayrılması gereken paylar bundan çok daha büyük-ülacak" ve gittikçe de büyüyecektir.

• Fakat kâğıt.üzerinde tespit edilen gayelerin fiilen gerçekleşebilmesi için lüzumlu olan jnaddî imkânlar, mevcut plmadıkça tas_awur ve niyetlerin büyüklüğü bir mana ifade edemez.

Türkiyenin 'elektriklendirilmesi dâvasının çözümlenmesinde bugün için- dış yardıma' çok yer ve Önem verilmektedir. Bu hal içinde bulunduğumuz şartların kaçınılmaz bir sonucudur. Fakat bu şartlar iyileştirilmedikçe yani Türkiye, elektrik cihazları imalatında güçlü bir endüstriye sahip kılınmadıkça bu büyük dâvanın çözülemeyeceğini artık kabul etmek lâzımdır.

Gerçi -bu konuya" beş yıllık kalkınma plânında bir nebze temas edilmiştir." Fakat Plân'ın umu' mî perspektifi içinde bu dâva, kendi önemile mütenasip olarak, belirtilmiştir denemez. Nitekim 1963'yılıının tatbikat programında da elektro - teknik cihaz sanayiine ait çeşitli kolların kimler tarafından, "ne zaman nasıl ve ne. şekilde ele almacağı hakkında sarıh bir direktif veya işaret yoktur. Bu itibarla daha fazla vakit" kaybına meydan ver.-memek" için, ilgili makamlarca lüzumlu tedbirler biran»önce tevessül edilmesi çok isabetli bir davranış olur.